

JOSEP PERARNAU I ESPELT

ENTORN DEL «... SED OMNEM ... DISSIPAUERINT ...»
DE PACIÀ DE BARCELONA

La lectura de les pàgines immediatament precedents del prof. Àngel Anglada en un moment en el qual m'era possible de tenir accés directe al Reg. lat. 331¹ de la Biblioteca Apostòlica Vaticana, m'ha portat a mirar text i context de la frase discutida en l'exemplar acceptat per tothom com a «princeps».

Tal com ja vaig dir en la recensió que ha ocasionat les consideracions del prof. Anglada, no tinc cap particular coneixement del tema i, també per aquesta raó, no sols m'abstindré d'entrar en cap mena de polèmica, ans encara, a fi de restar-ne ben lluny, prescindiré de defensar aquella pàgina meva, reproduïda al començament de les seves pel professor Anglada, i em limitaré a presentar el text discutit i el seu context, de manera que en resulti ben clara la dinàmica i, amb ella, la del pensament que expressa.

El text, doncs, que trobem en el Reg. lat. 331, del fol. 40^v, línia 10, al f. 41^r, línia 11, és el següent:²

CONTRAPOSICIÓ ENTRE ELS ALTRES PECATS I ELS TRES CAPITALS

- [I.a.] «Reliqua peccata meliorum operum conpen-/11/-satione curantur
b.] Haec uero tria crimina ut basilisci alicuius afflatus, /12/ ut ueneni calix, ut letalis arundo metuenda sunt. Non enim uitiare animam /13/ sed intercipere nouerunt

DIFERÈNCIES DE REMISSIBILITAT ENTRE ELS ALTRES I ELS TRES

- [II.a.] «Quare, tenacitas humanitate redemitur,³ con-/14/-uitium satis-

1. És possible que entre els especialistes en la matèria sigui normal d'esmentar el volum de la Biblioteca Apostòlica Vaticana que conté la còpia de les obres de Pacià amb la denominació de *Reginensis 331*. La real, però, almenys ara, és la de *Reginensis latinus 331*, tal com hom en pot fer l'experiència en demanar-lo a l'encarregat del taulell de la sala de manuscrits de la biblioteca esmentada i és confirmat pel títol del volum que conté la descripció del nostre còdex, el d'Andreas WILMART, *Codices Reginenses latini. Tomus II. Codices 251-500* (Bibliothecae Apostolicae Vaticanae codices manus scripti recensiti), Ciutat del Vaticà 1945. La descripció del nostre volum ocupa les pàgines 239-241.

2. Transcriu el text tal com l'escriu el copista, bo i indicant en nota les correccions introduïdes «alia manu» o d'altres possibles advertències.

3. «redemitur» *al man corr in redimitur expunct -e-, add -i- int lin.*

factione pensabitur, tristitia inconditate⁴ (*sic*), asperitas lenita-
/15/-te, grauitate lenitas,⁵ honestate peruersitas. Et quaecumque
contrariis⁶ emen-/16/-data proficiunt

- b.1.] Quid uero faciet contemptor dei
- 2.] quid aget sanguinarius /17/
- 3.] quod remedium capiet fornicator
- b.a.1.] Numquid aut placare dominum desertor /18/ ipsius poterit
- 2.] aut conseruare sanguinem suum qui fudit alienum /19/
- 3.] aut redintegrare dei templum qui illud fornicando uiolauit

CONSIDERACIÓ GLOBAL SOBRE LA GRAVETAT DELS TRES CAPITALS

- b.b.] «Ista sunt capitalia, /20/ fratres, ista mortalia. Nunc audite iohannem et confidite, si potes-/21/-tis: «Si quis scit, inquit, fratrem suum peccare peccatum non usque ad mortem, /22/ peccat⁷ pro eo et dabit illi uitam dominus. Si quis deliquit peccatum non ad /23/ mortem. Est autem peccatum quod ad mortem ducit. non pro eo dico ut depre-/24/-ceris.»

CONSIDERACIÓ DE LA GRAVETAT DE CADA UN DELS TRES CAPITALS

- b.c.] «Sed, si placet, etiam separatim⁸ audite de singulis
- 1.] Moyseun,⁹ pro blas-/25/-fematore populo depraeantem,¹⁰ sic appellat deus: «Si quis, inquit, delique-/26/-rit ante me, deileam illum de libro meo»
- 2.] Et de homicida, dominus hoc iudicat: /27/ «Si quis, inquit, gladio occiderit, gladio morietur»
- 3.] Et de fornicatore, /28/ apostolus dicit: «Ne uiolaueritis, inquit, templum dei, quod estis uos. Qui autem /f. 41^r, línia 1/ templum dei uiolauerit, disperdet illum deus»

CONCLUSIÓ DEDUÏDA TANT DE LA DOCTRINA GLOBAL COM DE LA RELATIVA A CADA UN DELS TRES CAPITALS

- b.d.] «Scripta sunt haec, dd. ff.,¹¹ et perpe-/2/-tuis caesa monumentis.

4. «inconditate» hom esperaria «iucunditate».

5. «lenitas» hom esperaria «leuitas», però la grafia és indubtable.

6. Hi ha doble línia de separació entre «-riis» i «em».

7. «peccat» *al(?) man corr in petat expunct -cc-*

8. «separatim» «-tim» *videtur add al man.*

9. «Moyseun» *corr expunct -u.*

10. «depraeantem» *corr cancell primum -a.*

11. «dd. ff.», amb línia horitzontal damunt cada parell de lletres, equival, segons el manual de Cappelli, a «diui fratres».

Scripta et incisa, non dico ceris¹² et carta et aere uel /3/ calamo, sed libro dei uiui. «Caelum et terra transibunt, iota unum, inquit, aut /4/ apex, non poterunt transire priusquam omnia compleantur.¹³ Quid ergo mo-/5/-riendum est¹⁴

TESI: ELS TRES CRIMS MORTALS TAMBÉ ES COMETEN AMB ACTES PURAMENT INTERIORS

[III.a.] «Multi etiam animo in¹⁵ haec peccata ceciderunt

- 1.] Multi sanguinis rei /6/
- 2.] multi idolis mancipati
- 3.] multi adulteri

APLICACIÓ DE LA TESI ANTERIOR

- b.1.1.] «Addo etiam, non solas manus in homici-/7/-dio plecti
- 1.2.] sed et omne consilium quod alterius animam inepigit in mortem
- 2.1.] nec eos /8/ tantum qui tura¹⁶ mensis adoleuere profanis
- 2.2.] sed omnem
- 3.1.] dissipauerint
- 3.2.] sed om-/9/-nem prorsus libidinem extra uxorium torum¹⁷ et complexus licitos euagantem /10/

CONCLUSIÓ FINAL

[IV.] reatu mortis adstringi. Haec quicumque post fidem fecerit dei faciem non uide-/11/-bit.»

Pacià, segurament sempre, però ací certament, és un pastor d'ànimes cristià que ensenya una doctrina moral: «hi ha tres pecats molt greus» I sempre que, en el llarg fragment acabat de transcriure, s'hi refereix en particular, no n'oblida cap. En el fragment més immediat (el III.b.) la tesi és doble: aquells tres pecats o crims mortals no sols es cometien amb accions externes, ans també amb actes interns, «animo» (III.a.) o amb el «consilium» (III.b.1.2.). D'ací ve que en el fragment esmentat (III.b.), la gravetat de cada un dels tres pecats sigui afirmada no sols en tant que és acció corporal, externa i constatable, ans també en el cas que només sigui

12. «ceris» *al man corr in cyris lect dub.*

13. «compleantur» *al man corr in compleantur.*

14. *al man add M int lin.*

15. *al man add IN int lin.*

16. «tura» *al man add -h- (thura) int lin.*

17. «torum» *al man add -h- (thorum) int lin.*

una acció íntima o interna i no constatable. D'ací ve la formulació en contraposició per a cada cas. Com si diguéis:

Molts pequen espiritualment (en contraposició a: de forma també externa i visible) contra cada un dels tres crims.

Afegeixo:

no sols hi ha homicidi quan es practica amb les mans

ans en tot acte de voluntat de matar un altre

no sols hi ha idolatria en el fet de posar encens en l'altar dels ídols

ans en tot acte intern que denigra Déu

no sols hi ha adulteri quan la fidelitat conjugal és trencada

ans en tota libido fora del llit conjugal i de l'acoblament lícit.

El cristià que comet qualsevulla d'aquestes coses no veurà la cara de Déu.

Per això, «omnem» en III.b.2.2. no sols és la paraula que tothom pot llegir en el Reg. lat. 331, f. 41^r, línia 8 (l'única, per tant, que té a favor seu el recolzament del text «princeps»), ans encara és l'única que respon a la dinàmica del pensament, tal com ho prova el fet de trobar-se tant en la segona part de la contraposició relativa a matar externament amb les mans o internament amb el desig, «et omne» (III.b.1.2.), com en la segona part de la contraposició entre fornicació o adulteri corporalment realitzat i tota «libido» consentida fora de l'acte matrimonial, «sed omnem» (III.b.3.2.). Tenim, doncs, tres «omne(m)», un per a cada pecat comès «animo» o «consilio» contra els tres delictes greus. I aquesta és la situació textual constatable en el còdex, situació que encaixa amb la línia del pensament de l'autor en aquest fragment concret.

Caldrà, doncs, a fi de restablir el text de Pacià, trobar idea i paraules justes amb les quals el bisbe de Barcelona podia expressar el pecat comès «animo» o «consilio» corresponent a l'acte extern de «tura mensis adolere profanis».

Caldrà, també, trobar l'expressió concreta amb la qual Pacià podia significar l'acte extern del pecat d'adulteri o de fornicació.

Dins aquest text i context vaig demanar l'ús del peu de rei i hi torno.

I ara em sembla que el millor serà fer com Llull en el *Llibre del gentil i dels tres savis*: exposades les raons, que el lector decideixi. Per això, mentre no apareguin nous elements objectius entorn el tema, considero que ja he dit allò que havia de dir i no crec que calgui insistir-hi. No cal dir que tot allò que acabo d'escriure va acompanyat del màxim de respecte i estima envers el prof. Àngel Anglada.

Barcelona, 1 de maig de 1986